

JIMMY CARTER

ŽENY,
NÁBOŽENSTVÍ,
NÁSILÍ A MOC

TRITON

TRITON
Praha / Kroměříž

ŽENY,
NÁBOŽENSTVÍ,
NÁSILÍ A MOC

JIMMY CARTER

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Carter, Jimmy

[Call to action: Women, religion, violence and power. Česky]

Ženy, náboženství, násilí a moc / Jimmy Carter ; přeložil

Václav Petr. -- Vydání 1. -- Praha : Stanislav Juhaňák - Triton,

2016

Přeloženo z angličtiny

ISBN 978-80-7387-936-5

316.346.2-055.2 * 308 * 364.614 * 316.663 * 364.63-055.2 *

316.647.82-055.2 * 326.1-055.2 * 316.66-055.1/.3 *

316.647.8:316.346.2 * 2-1 * 2-256-277 * 316.48:342.7

- ženy -- sociální poměry -- 20.-21. století

- sociální nerovnost -- 20.-21. století

- sexuální role -- 20.-21. století

- násilí na ženách -- 20.-21. století

- diskriminace žen -- 20.-21. století

- obchod se ženami -- 20.-21. století

- gender -- náboženské aspekty

- sexismus -- náboženské aspekty

- interpretace posvátných textů

- hnutí za lidská práva -- 21. století

- monografie

316.3 - Globální společnosti. Sociální struktura. Sociální

skupiny [18]

JIMMY CARTER

ŽENY,
NÁBOŽENSTVÍ,
NÁSILÍ A MOC

přeložil Václav Petr

Stanislav Juhaňák – TRITON

Jimmy Carter

Ženy, náboženství, násilí a moc

Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.

Copyright © 2014 by Jimmy Carter

© Stanislav Juhaňák – TRITON, 2016

Cover photo – Courtesy: Jimmy Carter Presidential Library.

Translation © Václav Petr, 2016

Cover © Renata Brtnická, 2016

Vydal Stanislav Juhaňák – TRITON,

Vykáňská 5, 100 00 Praha 10

www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7387-936-5

Obsah

Úvod	9
1 Moje dětství	15
2 Vůle k míru a ženská práva	21
3 Bible a genderová rovnost	26
4 Plná vězení a legální zabíjení	38
5 Sexuální napadení a znásilnění	47
6 Násilí a válka	58
7 Postřehy cestovatele	66
8 Ženy a Carterovo centrum	77
9 Čemu se můžeme naučit od hrdinů boje za lidská práva	96
10 Genocida děvčat	121
11 Znásilňování	125
12 Otroctví a prostituce	132
13 Domácí násilí	148
14 Vraždy „ze cti“	155
15 Mrzačení ženských pohlavních orgánů	159
16 Dětské sňatky a úmrtí spojená s věnem	163
17 Politika, příjmová nerovnost a zdraví matek	168
18 Cestou pokroku	181
Poděkování	203
Rejstřík	204
O autorovi	215

Knihu věnuji Karin Ryanové a nesčetným ženám a dívkám, jež jsou týrány a strádají a jimž se Karin pokouší pomáhat.

Úvod

Všechny neblahé jevy diskutované v této knize, týkající se před-
sudků, diskriminace, válek, násilí, zkreslených výkladů náboženských tex-
tů, tělesného a duševního násilí, chudoby a nemocí, dopadají neúměrně
těžce na ženy a dívky.

Ničivých důsledků rasových předsudků jsem byl svědkem v době svého
mládí na americkém „hlubokém Jihu“, kde po celé století představitelé Nej-
vyššího soudu Spojených států amerických i všichni ostatní reprezentanti
politického a společenského života automaticky předpokládali, že černí
jsou v jistém zásadním smyslu méněcenní a podřízení bílým. Dokonce i ti
zástupci vládnoucí třídy, kteří s touto premisou nesouhlasili, raději zacho-
vávali mlčení a těžili z výhod většinového systému. V zájmu ospravedlnění
diskriminace ve jménu Božím se citovaly pečlivě vybrané pasáže z Písma
svatého.

Podobný diskriminační systém výrazně přesahuje hranice menších ze-
měpisných oblastí, obepíná celou planetu, nevyhýbá se žádnému národu,
udržuje a rozšiřuje obchodování s lidskými otroky a tělesné mrzačení,
dokonce legitimizuje vraždy v masovém měřítku. Je to systém založený
na předpokladu, že muži a hoši jsou nadřazení ženám a dívkám, systém
podporovaný některými náboženskými vůdci, kteří zkreslují poselství Bib-
le, Koránu a dalších posvátných textů, aby podpořili svá tvrzení, že ženy
jsou v jistém zásadním smyslu méněcenné a mužům podřízené, nehodné
rovnocenně sloužit Bohu. Mnozí muži s touto premisou nesouhlasí, ale ra-
ději zachovávají mlčení a těží z výhod svého nadřazeného postavení. Tato
falešná premisa ospravedlňuje genderovou diskriminaci téměř ve všech

sférách světského i náboženského života. Někteří muži se na ni dokonce odvolávají, když chtějí ospravedlnit násilí páchané na ženách a dívkách.

Dalším faktorem přispívajícím k násilí na ženách a dívkách je obecná tolerance násilí, od neodůvodněných ozbrojených konfliktů až po přehnané a předpojaté tresty za porušení zákona. Až v příliš mnoha případech se uchylujeme k násilí ne jako ke krajnímu, ale jako k jedinému řešení; vražedné násilí se stalo běžným jevem.

Na základě vlastních zkušeností a svědectví odvážných žen všech zemí a všech hlavních náboženských vyznání musím konstatovat, že se v důsledku působení obou zmíněných faktorů stále upírá rovnoprávnost ženám, tedy více než polovině všech lidských bytostí, a že tato diskriminace působí citelnou újmu nám všem, mužům i ženám bez rozdílu.

Se svou ženou Rosalynn jsme navštívili 145 zemí a založili jsme spolu neziskovou organizaci Carterovo centrum, *The Carter Center*, v němž v současnosti pracujeme na projektech, jež se týkají více než poloviny těchto zemí. V posledních letech jsme měli příležitost setkávat se s lidmi bezprostředně, tváří v tvář, často v odlehlých vesnicích uprostřed džunglí a pouští. Hodně jsme se toho dozvěděli o jejich osobním životě a zjistili jsme také, že tempo nárůstu nerovnosti se v jejich komunitách každým desetiletím zrychluje. Projevuje se v bohatnutí zemí bohatých a chudnutí zemí chudých, roste však i v rámci obyvatelstva jednotlivých zemí. Nerovnost v čistém jmění a příjmech občanů Spojených států amerických se od mého působení v Bílém domě výrazně zvýšila. V roce 2007 se příjem středních šedesáti procent Američanů zvyšoval dvojnásobně rychleji než příjem dolních dvaceti procent. A příjem horního jednoho procenta rostl patnáctkrát rychleji, a to především v důsledku nadměrného vlivu bohatých, kteří investují do voleb a získávají si tak pro sebe větší benefity ve Washingtonu a ostatních hlavních městech států federace. Konzervativní sloupkař George Will o tom píše: „Přebujelý veřejný sektor *nevyhnutelně* vychyluje rovnováhu v distribuci bohatství směrem k těm, jimž bohatství, sebevědomí a prohnanost umožňují manipulovat s vládou.“

Avšak navzdory tomu, že ekonomická nerovnost představuje vážný a prohlubující se problém, jsem přesvědčen, že *nejvážnějším a nepojme-*

novaným celosvětovým problémem je diskriminace a násilí na ženách a dívkách, zaviněné z velké části chybným výkladem pečlivě vybraných pasáží z náboženských textů a rostoucí tolerancí k násilí a válečným konfliktům, živenou bohužel příkladem, který za mého života daly světu Spojené státy americké. Kromě nespravedlivého lidského utrpení, o němž je už téměř trapné hovořit, jsme svědky i katastrofálního dopadu toho, že nejméně polovina světové lidské populace nemá možnost přispívat k hospodářské prosperitě. Problém se netýká jen ženské otázky. A netýká se jen zemí nejchudších. Týká se nás všech.

Po několika letech studia genderové diskriminace prostřednictvím programu lidských práv v Carterově centru jsem začal na tento problém poukazovat mnohem důrazněji. Proto jsem byl požádán, abych v prosinci roku 2009 promluvil v Austrálii před několika tisíci posluchači v Parlamentu světových náboženství na téma klíčové role náboženství ve vytváření platformy, která by pomohla čelit globální hrozbě genderového násilí. Moje postřehy reprezentovaly osobní úhel pohledu řadového křesťana, učitele bibliistiky (jímž jsem přes sedmdesát let) a bývalého politického vůdce.

Připomněl jsem posluchačům, že se ve vzájemných vztazích neřídíme jen mezinárodními ujednáními a dohodami, ale i svými vlastními měřítky morálních hodnot, založenými nejčastěji na Všeobecné deklaraci lidských práv, Bibli, Koránu a dalších textech, jež uchováváme ve svých srdcích a jež nás nabádají ke spravedlivému a soucitnému přístupu k ostatním lidem, k dodržování rovnoprávnosti mužů a žen a zmírňování utrpení. Některé vybrané náboženské texty jsou nicméně vykládány – téměř výhradně mocnými muži v roli náboženských vůdců křesťanského, židovského, muslimského, hinduistického, buddhistického či jiného vyznání – tak, aby dokazovaly podřadné postavení žen a dívek. Tvzení, že ženy a dívky jsou před tváří Boží méněcenné, se šíří do sekulárního světa, aby ospravedlnilo nepřestávající hrubou a primitivní diskriminaci a násilí páchané na ženách. Mezi tyto činy patří nejen nepotrestaná znásilnění a jiné formy sexuálního násilí, infanticida (dětská homicida) novorozenců holčiček a potraty plodů ženského pohlaví, světový obchod se ženami a dívkami a tzv. vraždy ze cti, kterým padají za oběť nevinné znásilněné ženy, ale

také méně násilné škodlivé praktiky, jež spočívají v nižším platovém ohodnocení a menší podpoře žen v rámci politického života. V projevu jsem zmínil i některé mimořádné úspěchy, jichž ženy navzdory všem těmto hendikepům dosáhly, a popsal jsem i svůj vlastní zápas související s mým vlastním náboženským vyznáním. Vyzval jsem věřící – bez ohledu na to, zda jsou vyznání protestantského, katolického, koptského, židovského, muslimského, buddhistického, hinduistického či kmenového –, aby si všímali porušování těchto našich základních morálních hodnot a snažili se aktivně zjednat nápravu.

At' už je naše víra jakákoli, je nemožné si představit nespravedlivého Boha.

Zainah Anwarová, zakladatelka neziskové nevládní organizace Sestry v islámu (SIS), Malajsie

Na následujících stránkách popíši, co všechno jsem se o těchto otázkách dozvídal jako dítě, jako důstojník na ponorce, jako farmář, jako církevní vůdce během bojů za občanská práva, jako guvernér, prezident, univerzitní profesor i jako pracovník Carterova centra, vnímající problematiku z globální perspektivy. Během devíti desetiletí svého života jsem si s narůstajícím znepokojením a stále ostřeji uvědomoval existenci dalekosáhlých a převážně opomíjených genderových zločinů, ale zároveň jsem začal doufat, že s některými formami tohoto násilí bude možné skoncovat, pakliže se o nich dozvíme více a porozumíme jim. Účelem předložené knihy je pomoci odhalit formy genderového násilí širší veřejnosti a vyburcovat společnost k tomu, aby byla ochotna tento problém řešit.

Zamyslím se zde nejen nad souvislostí mezi náboženskými texty a obhajobou mužské dominance nad ženami, ale i nad způsoby, jimiž naše „kultura násilí“ přispívá k popírání ženských práv. Podle mého názoru je mužská dominance formou útlaku vedoucího k násilí. V prosazování ženských práv nemůžeme ničeho dosáhnout, pakliže se nezamyslíme právě nad těmito dvěma faktory, jež k násilí na ženách přispívají.

V srpnu roku 2013 jsem se ve Washingtonu, D.C., připojil k vůdcům hnutí za občanská práva a dalším dvěma americkým prezidentům¹, abych s nimi oslavil 50. výročí historického projevu Martina Luthera Kinga, Jr., „Mám sen“, který zde King přednesl v roce 1963. Když jsem se rozhlédl po shromážděném davu a pomyslel na knihu, kterou jsem právě psal, vrátil jsem se v myšlenkách k jinému Kingovu projevu, pronesenému o čtyři roky později v New York City. Jeho projev se týkal americké války ve Vietnamu, v níž tehdy sloužil můj nejstarší syn. King prohlásil: „Uvědomuji si, že nemohu protestovat proti násilí na utlačovaných v ghettech, aniž bych nejprve zřetelně ukázal na největšího šířitele násilí v současném světě – na svou vlastní vládu.“ King pokračoval a vyzval všechny Američany, aby vnímali problém z širší perspektivy a pochopili, že lidská svoboda je nerozpojitelně svázaná s oddaností míru a nenásilí.

Pokud budeme na tato slova pamatovat, nemůžeme hovořit o ženských, lidských a občanských právech bez rozboru faktorů, které v naší společnosti podporují toleranci k násilí – násilí, jež neúměrně citelněji postihuje ženy. Problémem není jen militarismus v zahraniční politice, ale i to, že se v rámci celého systému trestního soudnictví uchylujeme k násilnému zbavení života a dlouhodobému odnětí svobody, i když je možné využít alternativní tresty. Krátkodobé politické výhody, jež přinášejí tvrdé zásahy proti zločincům či proti teroristům, zjevně nepřinášejí řešení problémů, jakými jsou recidiva, sexuální násilí a globální terorismus.

Vím, že násilí není v současné době běžnější, než bývalo v dosavadních lidských dějinách, je tu však jeden rozdíl. Získali jsme vizionářské normy, jež přijala globální komunita, aby šířila myšlenku míru a lidských práv, a globalizace informací zajišťuje, že porušování těchto principů nenásilí mocnou a obdivovanou demokracií má tendenci rezonovat celou světovou komunitou. S ohledem na mezinárodní závazky vůči míru a vládě práva bychom měli v realizaci ochrany ženských práv pokročit dál. Místo toho se ocitají v ohrožení i četné výtoky, jichž bylo na poli lidských práv

---

1) K bývalému prezidentu Billu Clintonovi a úřadujícímu prezidentu Baracku Obamovi.
(pozn. překlad.)

dosaženo od konce druhé světové války, neboť při řešení problémů společně na ubližování druhým.

Nesmíme zapomínat na roli mravních a náboženských principů. V srpnu roku 2013 prohlásil papež František zcela prostě, že násilí nejen nepřináší skutečné řešení společenských problémů, ale navíc odporuje Boží vůli: „Víra a násilí jsou vzájemně neslučitelné.“ Na tomto působivém výroku, který oslavuje mír a slitování, by se mohla shodnout všechna vyznání bez rozdílu.

V červnu roku 2013 se v Carterově centru sešli náboženští vůdci, učenci a aktivisté, kteří spojili síly a pokoušejí se sladit náboženský život s naprostým zrovnoprávněním dívek a žen. Toto shromáždění jsme nazvali Fórum obránců lidských práv. Na nejrůznějších místech knihy uvádím krátká prohlášení z Fóra, nabízející široké spektrum myšlenek a možných perspektiv.

Moje dětství

Vyrůstal jsem západně od Plains ve státě Georgia, v relativně izolované venkovské farmářské komunitě Archery, kde žilo přibližně padesát afroamerických rodin a dvě bílé rodiny – naše a rodina předáka železniční opravny na trati Seaboard Air Line Railroad. Tenkrát (a dokonce i dnes) panoval na Jihu rytířský duch. Učili mě, že mám mít ke všem ženám úctu. Moje matka, zdravotní sestra s registrací, bývala často v práci v kteroukoli denní dobu, zejména tehdy, když ošetřovala pacienta, u něhož musela trávit dvacet hodin denně. Přišla domů v deset hodin večer, vykoukala se, vyprala si stejnokroj, nechala obvyklý psaný vzkaz s instrukcemi pro mě a moje sestry a ve dvě hodiny ráno se vrátila k pacientovi. V té době rodiče přijali dvě černé ženy, jež nám připravovaly jídlo a staraly se o dům. Dokonce i v oněch časech rasové segregace nám otec nakazoval tyto ženy respektovat a poslouchat je. A nevzpomínám si na jediný okamžik, kdy by si tyto ženy náš hluboký respekt nezasloužily.

V domě jsem pobýval tak málo, jak jen to bylo možné; upřednostňoval jsem práci s otcem na polích nebo v lesích, ve stodole nebo v obchodě u kováře, a když nebylo nic na práci, trávil jsem čas s kamarády u potoka nebo v lesích. Fascinovala mě afroamerická kultura mých černých kamarádů a spolupracovníků na poli.

Mou hrdinkou se stala Rachel Clarková, jejíž manžel Jack se staral o domácí zvířectvo naší rodiny a o farmářské vybavení a každý den hodinu před rozbřeskem rozezněl zvon, jímž všechny lidi na farmě svolával

ke každodenní práci. Ve sbírce básní *Nekončící účtování (Always a Reckoning)* se moje první a nejdější báseň jmenuje „Rachel“. Popisuji v ní Rachel Clarkovou jako ženu s „aurou jako královna“, kterou nikdo z bílých nevyužíval k podřadným službám, jako je vaření, praní či domácí práce. V mnoha ohledech jsem s ní navázal pevné pouto, učila mě rybařit, rozpoznávat stromy, ptáky a květiny a vztahovat se k Bohu a ostatním lidem. Rachel proslula schopností načesat více bavlny a burských oříšků než kterákoli jiná osoba mužského či ženského pohlaví. V období sklizně se na poli denně konala tichá soutěž, platilo se za výkon, a Rachel v ní vždycky vítězila. V naší zemědělské komunitě si tím vydobyla velikou prestiž. Pracoval jsem vedle ní a načesal jednu řadu bavlny, zatímco ona dvě. Někdy mi pomáhala držet krok, zatímco jsme polem postupovali z jednoho konce na druhý. Vždycky jsem s potěšením přespával na paletě položené na podlaze u Rachel a Jacka. V oněch dávných a nevinných časech života jsem si žádné rasové či genderové rozdíly mezi lidmi neuvědomoval.

Můj základní postoj k ženám se nezměnil ani v šesti letech, kdy jsem při svých návštěvách nedalekého města Plains získával povědomí o tom, jak se dospělí k sobě navzájem vztahují po sexuální a rasové stránce. Úroda podzemnice olejné na naší farmě dozrávala během mých letních prázdnin, kdy jsem nemusel do školy a kdy mi otec dovolil jít na pole, nasbírat menší vozík oříšků a odtáhnout ho k nám na zahradu. Tam jsem natrhal asi pět kilogramů zralých lusků, nabral vědro vody ze studny, pečlivě jsem zelené lusky zbavil ulpívající hlíny a nechal je přes noc v nádobě se slanou vodou. Časně ráno jsem burské oříšky uvařil, rozdělil je do dvaceti malých papírových sáčků a pak jsem je v košíku odnesl podél železniční trati asi dvě míle do Plains, kde jsem za každý sáček arašídů požadoval pětcent.

S výjimkou nedělí jsem pak několik týdnů každé ráno navštěvoval koloniály, kovárny, stáje, čerpací stanice, poštovní úřady a prodejny s farmářskými výrobky, dokud jsem košík s arašídami nevyprázdnil. Obchodní cestující a jiní muži mi obvykle nevěnovali pozornost, ignorovali mě jako kus nábytku, klevetili, vyprávěli obhroublé vtipy a barvitě líčili svá sexuální dobrodružství, jako bych tam vůbec nebyl. Vzhledem k tomu, že jsem byl vychován, abych ctil matku a všechny ostatní ženy, s ohromením

jsem poslouchal, které ženy ve městě jsou nevěrné, která děvčata už „dala“, jak často muži jezdí do nevěstince v sousedním městě Albany a kolik je to stojí. Nejvíce mě překvapovalo, že mnozí muži v těchto věcech upřednostňovali černé ženy, zatímco ostatní mezirasové společenské kontakty představovaly naprosté tabu. Se žádným ze svých rodičů jsem o těchto záležitostech nikdy nemluvil.

Tehdy jsem si konečně uvědomil, že žiji v komunitě, kde se biblická poučení vykládají tak, aby byla z hlediska zvyklostí a etických norem nej přijatelnější. Nic takového jako rozvod u nás neexistovalo, protože jsme žili v duchu napomenutí Markova evangelia (10, 7–9): „Bůh učinil člověka jako muže a ženu; proto opustí muž svého otce i matku a připojí se ke své manželce, a budou ti dva jedno tělo; takže již nejsou dva, ale jeden. A proto, co Bůh spojil, člověk nerozlučuje!“ Běžně se však vědělo, že někteří muži žijí s nevdanými ženami a jiní zase se ženami jiných mužů. Moje kmotra, vrchní sestra v nemocnici, byla vdaná za jednoho muže, ale žila s jiným, vrchním lékařem ve městě; měli spolu dítě, které pojmenovali po mně. Dva farmáři, kteří žili nedaleko od sebe, si vyměnili celé rodiny, ženy a děti, a pokud mi bylo známo, žili od té doby šťastně, aniž by si někdy lámali hlavu s takovými drobnostmi, jako je manželská smlouva.

Opožděně jsem zjistil dokonce ještě zásadnější mylný výklad Písma svatého, který ovlivnil celý můj život. Pochopil jsem, že zdůvodňování čili racionalizace je lidský rys, jímž se čas od času proviní každý z nás. Určitě bych nerad přiznal, že je některé z mých nehlubších přesvědčení mylné, a kdyby někdo některé z nich zpochybnil, pátral bych ve všech pramenech, jen abych dokázal, že mám pravdu. Nejdůležitějším zdrojem hodnověrnosti byla pro moje věřící kolegy Bible svatá, jež zajišťuje pevné základy naší křesťanské víry. Hebrejský text Bible, Nový zákon a Korán, plus dávné výklady, poskytují komplexní historické a životopisné údaje o učení a skutcích těch, jež uctíváme. Mnozí zbožní lidé považují tyto texty za neomylné – jsou přesvědčení, že neobsahují ani jedinou chybu –, a to navzdory skutečnosti, že některé verše zřetelně odporují jiným veršům v témž posvátném textu a některé dávné výroky, například popisy hvězd padajících z nebe na zem, neodpovídají vědeckým poznatkům. V těchto

náboženských textech nicméně můžeme rozeznat určité celkové poselství a témata, jež téměř bez výjimky obhajují morální a etické hodnoty míru, pokoje, spravedlnosti, slitování, odpuštění a péče o všechny potřebné a strádající.

Na tyto principy můžeme zapomenout nebo je ignorovat, pokud je jejich porušování pro nás ze společenského, hospodářského či politického hlediska výhodné. Tohoto přístupu jsem byl svědkem po tři desetiletí svého života, kdy jsem žil v americké společnosti hlásající doktrínu Nejvyššího soudu Spojených států amerických „oddělení, ale rovni“.² Každému bylo jasné, že v praktické aplikaci se spíše kladl důraz na „oddělení“ než na „rovni“, ale právní systém rasové segregace platil až do poloviny 60. let, kdy byly přijaty zákony zajišťující občanská práva.

Segregační zákony se dodržovaly v celé Georgii, ve zbytku „hlubokého Jihu“ a do jisté míry i ve všech ostatních státech. V mládí jsem neslyšel o nikom, kdo by je zpochybňoval. Dnes jsem stěží schopen uvěřit, že proti nim nebyla vznesena žádná vážná námitka, i když moji jediní přátelé a kamarádi a jejich rodiny s námi nechodili do stejného kostela, navštěvovali jinou, podřadnější školu a nemohli ani volit, ani zasedat v porotách. Když jsem chtěl s jedním ze svých černých kamarádů zhlédnout film v okresním městě, jeli jsme ve vlaku v oddělených vagoncích a v místním divadle jsme seděli každý v jiném patře. Celé své mládí jsem se těchto praktik spoluúčastnil. Naši baptistickou církev v Plains příležitostně navštěvovali význační náboženští vůdcové a přednášeli kázání založená na vybraných pasážích z Písma, na nichž dovozovali, že je Boží vůlí, aby rasy zůstávaly oddělené, a dokonce s hrdostí oznamovali, jak daleko jsme od dob zrušení otroctví ve Spojených státech pokročili – i když se nucená poroba v citovaných biblických textech zjevně přehlížela.

Mlhavě si vzpomínám, kdy jsem si poprvé v životě uvědomil segregaci. Bylo mi zhruba čtrnáct. Jednou jsem se s kamarády vrátil z polních prací

---

2) Doktrína „oddělení, ale rovni“ (*separate but equal*) znamenala ústavní záruku segregace bílých a černých. Zajímavé je, že si vzala příklad z louisianského zákona z roku 1890, kde byla formulována v opačném pořadí – „rovni, ale oddělení“ (*equal but separate*). (pozn. překlad.)

a procházel s nimi brankou oddělující pastvinu od pozemku pro stáje a stodoly, a oni ustoupili, abych prošel první – když jsem pak odešel z domova na univerzitní studia a sloužit do námořnictva, napsal jsem na toto téma báseň „Branka na pastvinu“ (*The Pasture Gate*). Tehdy mě napadlo, že mi kluci nastražili drát, o který při průchodu brankou zakopnu – často jsme si navzájem vyváděli žertíky tohoto druhu –, ale později jsem pojal podezření, že jim jejich rodiče vysvětlili, že když jsme nyní starší, neměli by už jednat s bílým jako rovný s rovným.

Mnozí sekulární a náboženští vůdcové dosud seriózně nezpochybnili a neodmítli obdobné zneužití vybraných veršů z Písma, jimiž se ospravedlňuje přesvědčení, že dokonce i v očích samotného Boha – nebo právě v jeho očích – zaujímají ženy a dívky vůči svým manželům a bratrům podřízené postavení.

Jsou-li ženy rovnoprávné před tváří Boží, proč nejsou rovnoprávné před tváří mužů?

Zainah Anwarová, zakladatelka neziskové nevládní organizace Sestry v islámu (SIS), Malajsie

Co se týkalo postoje společnosti vůči mimomanželskému sexu, dlouho záleželo na tom, zda se ho dopouštěl muž, nebo žena. V letním čísle časopisu *Christian Ethics Today* z roku 2013 najdete článek mladé Kanadanky, která byla v devatenácti letech jako nevdaná zbožná křesťanka stigmatizovaná svým pastorem, který se dozvěděl o jejím pohlavním styku. Tento duchovní vůdce se rozhodl poučit ji před shromážděním mladých lidí jakousi metaforou; dal kolovat sklenici vody, požádal každého, aby do ní plivl, a pak se zeptal: „Kdo se z toho teď chce napít?“ Tato Kanadanka je dnes šťastně vdaná, má tři děti, prohlašuje, že není „znehodnoceným zbožím“ nehodným řádného manžela, a chce ubezpečit čtyři z pěti evangelikálních křesťanek, jež už měly předmanželský sex, že je Bůh za to nezatrácuje a neměly by se nechat očerňovat.

Četba jejího prohlášení mě zneklidnila, ale uvědomil jsem si, že tento přístup k problému je pravdivý, ba užitečný. Lidé v mém rodném městečku

jsou dosud hluboce nábožensky založení. Máme jedenáct kostelů sloužících populaci necelých osmi stovek jedinců a dodnes představujících centrum společenského života. Do mých dvaceti se jen vzácně stávalo, že by se chlapec vyspal s dívkou dřív, než se oba se souhlasem obou rodin rozhodli v nejbližší době uzavřít sňatek. Vědělo se, že by tuto normu ochotně porušily jen dvě či tři dívky, ale u hochů se považovalo za normální, že využívali k záletům každou příležitost. Rosalynn a já jsme se hluboce milovali a rozhodli jsme se počkat s využitím darů manželství až po svatbě. Rosalynn si ani nic jiného nedokázala představit, ale mně bylo trapné prozrazovat ostatním mladíkům, že jsem panic, neboť jsem cítil, že by to vrhlo nevalné světlo na moji mužnost.

Uvědomuji si, že dnes se společenské normy – alespoň v západním světě – značně liší od norem, jež platily v době mého mládí, ale také to, že se výrazně odlišně aplikují na hochy a na dívky. Dodnes věřím, že abstinence je nejlepší volbou pro obě pohlaví. Odsuzování a potupa jsou ovšem přístupy nepatřičné a co se týká pravidel, neměly by se mezi muži a ženami dělat žádné rozdíly.

Vůle k míru a ženská práva

Během posledních dnů druhé světové války a prvních mírových let jsem sloužil jako důstojník amerického námořnictva, a dokonce už tehdy jsem byl fascinován politickými záležitostmi. Pečlivě jsem sledoval formování Organizace spojených národů (OSN) a měl jsem s sebou na lodi výtisk Charty OSN i Statut Mezinárodního soudního dvora. Mezi politickými vůdci a veřejností všech národních států tehdy zavládl konsensus. Všichni byli přesvědčeni, že nadešel čas skoncovat se zničujícími válkami, a byli odhodláni hledat mírové způsoby řešení sporů. Dominantními hráči a stálými členy Rady bezpečnosti OSN se stala pětice hlavních vítězných mocností, rozhodnutých bezpodmínečně zabránit ozbrojenému konfliktu a zajistit, aby se poražení agresori – Německo, Japonsko a Itálie – zklidnili. Organizace spojených národů si výslovně vytkla za cíl „podporovat spolupráci v oblasti bezpečnosti, hospodářského rozvoje, společenského pokroku, lidských práv, občanské volnosti, politické svobody, demokracie a trvalého světového míru“. Vůdci rovněž považovali za svou povinnost zabránit spojenými silami opakování děsivých zločinů proti lidským právům, zejména holokaustu a smrti milionů dalších lidí, jimž se nepodařilo uniknout před důsledky etnické a rasové nenávisti.

Během oněch pokojných časů se titíž vůdci zasazovali o položení trvalých mezinárodních základů pro spravedlnost a rovnost všech lidí. Charta OSN zavazovala všechny členské země k šíření „všeobecného re-

spektu a dodržování lidských práv a základních svobod pro všechny bez ohledu na rasu, pohlaví, jazyk či náboženství“. Následující krok byl konkrétnější. Se zásadním přispěním americké delegace, vedené bývalou první dámou Eleanor Rooseveltovou, vypracovala OSN třicet prostých a srozumitelných článků, jimiž se naplnila odvážná a náročná očekávání Charty.

Všeobecná deklarace lidských práv byla ratifikována v roce 1948, schválilo ji 48 hlasů, proti nebyl nikdo. Osm zemí se zdrželo hlasování, mezi nimi sovětský blok, který odmítal právo občanů (zejména Židů) emigrovat z rodné země, a Jižní Afrika, jejíž bílá vláda apartheidu (rasové segregace) se domnívala, že si černí nezasluhují rovnoprávné společenské postavení. Důležité je, že nebyla vznesena žádná námitka vůči zajištění rovného práva pro ženy a dívky, pouze Saúdská Arábie, jež se rovněž zdržela hlasování, odmítala ustanovení zaručující ženám rovnost v rámci manželství. Osm islámských vlád hlasovalo ve prospěch Deklarace. Dnes je už shoda na týchž závazcích vyloučena; vzpomínky na světovou válečnou devastaci vybledly, pětice stálých členů se často názorově neshodne a její postavení již není tak dominantní a vztahy mezi regiony a jednotlivými zeměmi se stále více polarizují.

Abychom porozuměli všeobecnému závazku udržet rovnocenné postavení mužů a žen ve všech sférách života, stojí za to zamyslet se nad přijatým dokumentem poněkud zevrubněji. Plné znění Deklarace najdete na internetu. Všechna ustanovení platí pro muže i ženy bez rozdílu, ale vybral jsem a zdůraznil ty pasáže, jež se předmětu této knihy bezprostředně týkají. Některé z nich dnes překvapují svou konkrétností a závažností.

ÚVOD: ...uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcižitelných práv členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě...

...lid Spojených národů zdůraznil v Chartě znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a že se rozhodl podporovat sociální pokrok a vytvořit lepší životní podmínky ve větší svobodě...

Článek 1. *Všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv...*

Článek 2. Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, *bez jakéhokoli rozlišování*, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení...

Článek 4. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány.

Článek 5. Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Článek 16. (1) Muži a ženy, *jakmile dosáhnou plnoletosti*, mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské, uzavřít sňatek a založit rodinu. *Pokud jde o manželství, mají za jeho trvání i při jeho rozvázání stejná práva.* (2) *Sňatky mohou být uzavřeny jen se svobodným a plným souhlasem nastávajících manželů.*

Článek 21. (3) Základem vládní moci budiž vůle lidu; ta musí být vyjádřena správně prováděnými volbami, které se mají konat v pravidelných obdobích *na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva* tajným hlasováním nebo jiným rovnocenným postupem, zabezpečujícím svobodu hlasování.

Článek 23. (2) Každý, bez jakéhokoli rozlišování, má *nárok na stejný plat za stejnou práci.*

Článek 25. (2) *Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc.* Všechny děti, ať manželské, nebo nemanželské, požívají stejné sociální ochrany.

Článek 26. (1) *Každý má právo na vzdělání...* (3) Rodiče mají přednostní právo volit druh vzdělání pro své děti.

To byly jasné a jednoznačné závazky, stvrzené světovými vůdci na věčnost. Je hanba, že tyto slavnostní mezinárodní dohody, později ratifikované zákonodárnými orgány jednotlivých států, se tak bezostyšně porušují. Někteří lidé je dokonce považují za staromódní a naivní. Dokonce

i samotní autoři Deklarace si tehdy nejspíš uvědomovali, že mnozí světoví náboženští vůdcové, kteří v té době zachovávali nevšední mlčení, vždycky počítali a budou počítat s tím, že sebe i svoje servilní stoupence zbaví povinnosti garantovat rovná práva ženám a dívkám.

Nejen že mají válka a násilí páchané na ženách podobnou společenskou, kulturní a náboženskou podporu; podporují se navzájem. Společnosti je tím dovoleno tolerovat podmínky, za nichž se s ženami a dívkami nakládá násilně, aniž by to vyvolalo masové pozdvižení a vzpouru. Pokud zpochybníme postoje a normy umožňující dopouštět se násilí na ženách, pomůžeme tím odstranit podmínky sloužící k podpoře války.

Rev. dr. Susan Brooksová Thistlethwaitová, profesorka bohosloví
a bývalá prezidentka Chicagského teologického semináře

Je tragédie, že se tato deklarace, zaručující rovnoprávnost všem lidem, nerealizovala a místo míru zavládl obecný a rostoucí souhlas s válečnými konflikty a násilím. Koncepti Rady bezpečnosti OSN jako hlavního rozhodčího sporů a záruky, že se jednotlivé státy uchýlí k ozbrojenému střetnutí jen v krajním případě a v zájmu sebeobrany, rozvrátily rozmíšky mezi pěti stálými členy, z nichž každý hájí svá vlastní silná regionální spolenectví a zájmy a vetuje každé konečné usnesení.

Spojené státy americké, větší měrou než kterýkoli jiný stát OSN, jsou téměř trvale zapojeny do ozbrojených konfliktů a přes svoje vojenské spojení využívají válku jako prostředek k řešení mezinárodních i místních sporů. Od samotného založení OSN jsme svědky účasti amerických ozbrojených sil ve válečných střetnutích v Afghánistánu, Bosně, Kambodži, Dominikánské republice, Salvadoru, Řecku, na Grenadě, na Haiti, v Iráku, Koreji, Kosovu, Kuvajtu, Laosu, Libanonu, Libyi, Nikaragui, Panamě, Srbsku, Somálsku a Vietnamu, v nedávné době v ozbrojených přepadeních v Pákistánu, Somálsku, Jemenu a dalších suverénních státech. V některých z těchto zemí nebyly nasazeny pozemní síly; místo nich jsme využili bombardérů operujících ve výškách nad pět kilometrů (*high-altitude bombers*) nebo

dálkově řízených dronů. Až na vzácné výjimky jsme v těchto případech žádné politování nad obrovskými ztrátami na životech a dlouhodobým utrpením lidí ve válečných zónách nevyjadřovali, dokonce ani po skončení našeho zapojení do konfliktu.

Některé z těchto vojenských akcí je možné ospravedlnit ve jménu obrany státu či klíčových státních zájmů. Tragédií však zůstává, že jejich lehké schvalování, k němuž někdy dochází bez souhlasu či vědomí veřejnosti nebo většiny členů Kongresu, činí z násilných opatření přirozenou, ba populární stránku naší zahraniční politiky. Někteří zbožní křesťané se ocitají mezi válečnými advokáty v předních řadách, a to i tehdy, je-li možnost válečného konfliktu širokou veřejností ostře diskutovaná. Princip „oko za oko“ se pro ně stal důležitějším než učení Ježíše, knížete pokoje.

Když někdo poukáže na americké vojenské zapojení do světových konfliktů, stále přirozenější a běžnější odpověď zní: „Musíme ukázat svoji sílu a rozhodnost a v zájmu dosažení svých cílů vojensky zasáhnout.“ Nediskutujeme už o politické nutnosti, mírových alternativách nebo o konečném úspěchu či selhání těchto vojenských dobrodružství – dřívější neochvějný závazek OSN a jejího nejsilnějšího člena dodržovat mír a lidská práva většinou ignorujeme. Přehlížením a nerespektováním těchto závazků umocňujeme utrpení nevinných a bezbranných.

Jsem vděčný za stažení amerických vojenských sil z Iráku, nyní však vyjednáváme, zda zachováme v Afghánistánu osm tisíc nebo dvanáct tisíc jednotek NATO do roku 2024. Hlavní překážkou dohody se stal náš požadavek, aby tyto oddíly nebyly za případné zločiny, jichž by se dopustily, trestně stíhatelné ze strany afghánského zákona. Pokud tam tyto oddíly zůstanou, jejich roli při udržování míru by mělo doplnit společné úsilí OSN a jiných složek, jež by přispělo k vyjednání přátelského urovnání sporů.

Bible a genderová rovnost

Vykázání žen mnoha náboženskými vůdci do podřízeného či méněcenného společenského postavení je jednou z hlavních příčin přetrvávající tolerance a podpory sexuálního násilí. Pokud jsou potenciální násilníci vedeni k přesvědčení, že je jejich (ženská) oběť považována za podřízenou či „jinou“ i samotným Bohem, mohou předpokládat, že využívat výhod nadřazeného společenského postavení je dovolené. Je naprosto nezbytné, aby upřímní věřící odmítli premisu, že víra opravňuje k sexuální diskriminaci. Islámští učenci mě ubezpečují, že Korán neposkytuje žádné ospravedlnění k této diskriminaci, zatímco v Bibli najdeme konkrétní verše, jež se dají vyloužit oběma způsoby, a někteří panovační vůdci bez rozdílu vyznání zneužívají interpretace, která je pro ně nejvýhodnější. Dnes žije na světě asi sedm miliard lidí, z toho přes dvě miliardy tvoří křesťané. Mnohá základní přesvědčení týkající se mezilidských vztahů jsou společná všem hlavním náboženstvím. Zde se na tuto otázku zaměřím podrobněji z hlediska křesťanské víry.

Ve svém místním církevním sboru Jižní baptistické konvence jsem se vždy poměrně hodně angažoval, a to jak v období, kdy jsem zastával veřejnou funkci, tak i poté. Podobně jako můj otec i já jsem byl vysvěcen na jáhna a stal jsem se učitelem náboženství. Dobrovolně jsem působil jako laický misionář v několika zemích, kde jsem objasňoval povahu křesťanské víry a vyzýval lidi, aby následovali Ježíše Krista jako svého osobního spásitele. Některé z těchto zkušeností patří v mém životě k nejradostnějším. Bibliistiku jsem začal vyučovat už ve svých osmnácti jako námořní kadet

v Annapolisu.³ Vyučoval jsem ji jako farmář, guvernér a prezident, a dodnes si plním tuto příjemnou povinnost ve svém sboru v Plains pokaždé, když jsem v neděli doma, což je asi pětatřicetkrát do roka. Obvykle si mě přijde poslechnout několik set posluchačů z většiny států federace a často i z deseti až dvaceti cizích zemí. Pětinu z nich tvoří baptisté; mezi ostatními převažují protestanti a katolíci, ale jsou mezi nimi i židé, muslimové, buddhisté a hinduisté, jiní zase bez náboženské příslušnosti či bez konkrétního vyznání. Výukové texty, jež rozdělují zhruba rovným dílem mezi Nový zákon a hebrejský text, se snažím aplikovat na moderní podmínky a události a vybízím posluchače, aby se mnou otevřeně diskutovali. Někdy se názorově neshodneme, a tak jsem poznal spoustu odlišných přístupů k otázkám, jež věřící rozdělují.

Třecí plochy nevznikají mezi muslimy a křesťany, katolíky a protestanty nebo mezi baptisty a episkopály, ale vyskytují se téměř vždycky uvnitř jednotlivých vyznání a denominací. Jako příklad může posloužit rozkol mezi samotnými baptisty. Teologické rozepře existovaly vždycky, ale v současné době nejvíce ostrých neshod mezi věřícími pochází z různých názorů na otázky každodenního života. V dobách rané církve se stoupenci křesťanství dohadovali, zda je vhodné jíst maso obětované modlám, zda je nezbytné nechat se před přijetím Krista spasitele řádně židovsky obřezat, jestli má nejvyšší autoritu ten či onen apoštol a je-li možné, že Ježíš byl člověkem a zároveň božstvem. Moderní debaty se spíše stáčejí k postavení homosexuálů, používání antikoncepce, na to, kdy je přípustný potrat, a na to, zda je možné ten který biblický verš chápat jako omyl nebo zda prostě vyjadřuje hledisko doby, kdy byl napsán. Otázka, jestli si ženy v Božích očích zaslouhují rovnost s muži, patří k nejčastějším a nejožehavějším.

Po intenzivních diskusích předcházejících sjezdu delegátů Jižní baptistické konvence v roce 2000 učinili nově zvolení vůdci a většina delegovaných voličů několik rozhodnutí, jež mě v souvislosti s výkladem Písma

---

3) Annapolis, ležící pouhých 50 km východně od Washingtonu, D.C., je hlavním městem státu Maryland a zároveň sídlem Námořní akademie Spojených států amerických. (pozn. překlad.)

znepokojila. Nepochyboval jsem o upřímnosti a dobrých úmyslech účastníků, ale se ženou jsme usoudili, že se naše přesvědčení neslučuje s teze-
mi, jež byly tehdy přijaté a staly se z hlediska Jižní baptistické konvence
závaznými. Nejvíce nás zneklidnil důraz kladený na několik konkrétních
veršů Bible o společenském postavení žen a o jejich praktickém uplatnění,
včetně verše, v němž jsou ženy vyzývány, aby se svým manželům „podří-
zovaly“. Dovolte mi zde citovat příslušnou pasáž:

V poddanosti Kristu se podřizujte jedni druhým: ženy svým mužům jako Pánu, protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve, těla, které spasil. Ale jako je církev podřízena Kristu, tak ženy mají být ve všem podřízeny svým mužům. Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval, aby ji posvětil a očistil křtem vody a slovem; tak si on sám připravil církev slavnou, bez poskvrny, vrásky a čehokoli podobného, aby byla svatá a bezúhonná. Proto i muži mají milovat své ženy jako své vlastní tělo. Kdo miluje svou ženu, miluje sebe. Nikdo přece nemá v nenávisti své tělo, ale žíví je a stará se o ně. Tak i Kristus pečuje o církev; vždyť jsme údý jeho těla. „Proto opustí muž otce i matku a připojí se k své manželce, a budou ti dva jedno tělo.“ Je to velké tajemství, které vztahují na Krista a na církev. A tak i každý z vás bez výjimky ať miluje svou ženu jako sebe sama a žena ať má před mužem úctu. (Pavlův list Efezským 5, 21–33)

Řekl bych, že první věta nabádá k vyváženému a rovnocennému man-
želskému vztahu, a zároveň si uvědomuji, jak z výroků vytržených z kon-
textu mohou vyvozovat své závěry zastánci mužské nadřazenosti.

Za mého dětství byla nejuznávanější jižní baptistkou Lottie Moonová, která se stala jedním z našich prvních misionářů v Číně. Moonová ode-
vzdávala chudým tak velké porce ze svého jídla, že zemřela vyhladově-
ním. Ještě dnes se přidělují finanční příspěvky baptistických kongregací
na evangelijní práci v zahraničí jménem této ženy. Lottie Moonová byla
v každém ohledu vůdkyní evangelizace, jež je základním závazkem lidí
mého vyznání. Do funkce pastorů byl v místních kongregacích po léta po-
voláván značný počet žen, jenže v roce 2000 vyslali konzervativnější vůdci

Jižní baptistické konvence oficiálními kroky jasný signál, že jižní baptistky už nebudou moci zastávat funkce jáhnů, pastorů a kaplanů v ozbrojených složkách a profesorů na některých seminářích, pokud budou v učebně sedět studenti mužského pohlaví. Cítil jsem, že se tímto rozhodnutím porušuje další dávná principiální premisa, podle níž je každá místní baptistická kongregace autonomní a podle níž většina voličů na sjezdu má nárok rozhodnout, kdo může být přijat jako člen a kdo může sloužit Bohu jako laický vůdce nebo pastor sboru.

Proto jsem se i s Rosalynn rozhodl ukončit svůj svazek s denominací, již jsem byl věrný sedmdesát let svého života, s tím, že se i nadále budeme angažovat v místní baptistické kongregaci, která si zachovala mnohem umírněnější postoj. Ze stejného důvodu učinil stejné rozhodnutí značný počet baptistů, jednotlivců i celých kongregací. Baptisté by zjevně potřebovali rozepře urovnat, mají k tomu vůli a určitého pokroku bylo v tomto směru již dosaženo, ale jedním z nejnápadnějších a nejdlohodobějších kamenů úrazu zůstává otázka, zda je možné jmenovat do funkce vůdce ženu, pakliže byla zvolena místní kongregací. V našem vlastním baptistickém sboru Maranatha Baptist Church⁴ máme naštěstí ve funkcích pastorů muže i ženu a v současnosti tvoří ženy polovinu zvolených jáhnů (včetně předsedy „staršovstva“).

Níže ještě popíši, že se v této otázce neshodnou ani lidé jiných vyznání, ale nejprve mi dovoluďte vysvětlit, proč byl podle mého názoru největším osvoboditelem žen Ježíš Kristus, a to ve společnosti, kde ženy byly tradičně vnímány jako méněcenné. Dokonce ani ženy a vdovy po prominentních a ctihodných mužích neměly příliš mnoho práv. Ti, kdo znají Bibli, velmi dobře vědí, že patriarcha Abraham v zájmu svého pohodlí odevzdal vlastní ženu Sáru do harému egyptského faraona a že se ji posléze pokusil vnutit pohanskému gerarskému králi Abímelekovi. V obou případech patriarcha tvrdil, že Sára není jeho manželkou, ale sestrou. Muži měli mnoho žen (král Šalomoun měl tři sta žen a sedm set konkubín), zatímco ženy, pakliže

---

4) Sbor byl založen koncem 70. let právě v Plains. Výraz *Maranatha* je utvořen ze dvou aramejských slov, jež znamenají „Přijď, Pane!“ (pozn. překlad.)

se ukázalo, že neměly jen jednoho sexuálního partnera, bývaly odsuzovány k trestu smrti ukamenováním.

Postoj Ježíše Krista k ženám je nezpochybnitelný: se ženami jednal jako s bytostmi rovnocennými mužům, což bylo něco absolutně odlišného od tehdy převládajících zvyklostí. Všechna čtyři evangelia napsali muži, ale ne najdeme v nich jedinou zmínku, že by Ježíš schvaloval sexuální diskriminaci nebo obecně předpokládanou ženskou poddanost či podřízenost. Na rozdíl od starších genealogií Matouš dokonce mezi Kristovy předky zahrnuje čtyři nežidovky (jež všechny měly mimomanželský styk): Támaru, Rachabu, Rút a Bat-šebu. Velebení Marie, Ježíšovy matky, a její pozdější uctívání je jasným dokladem výjimečného postavení žen v křesťanské teologii.

Z Kristovy pozemské kazatelské činnosti známe nepřeborné množství příkladů, ale dva či tři z nich jsou velmi názorné. Navzdory tomu, že Židé měli přísně zakázáno hovořit na veřejnosti se ženami, Ježíš neváhal rozmlouvat u místní studny se samařskou ženou, která byla mezi Židy a svými vrstevníky vyděděncem kvůli své etnické příslušnosti a smyslnému chování. Samařanka uznala Ježíše za slibovaného Mesiáše a předala jeho poselství ve své vesnici – stala se průkopnicí evangelijního svědectví. Ježíš rovněž odmítl dvojí metr uplatňovaný při trestání za cizoložství. Provinilé odsouzené ženě nejen prominul trest, ale poskytl jí i odpuštění. Křesťané dobře vědí, jak se tehdy Ježíš vypořádal se zastaralým, a přitom neúnavně dodržovaným zákonem:

Tu k němu zákoníci a farizejové přivedou ženu přistiženou při cizoložství; postaví ji doprostřed a řeknou mu: „Mistře, tato žena byla přistižena při činu jako cizoložnice. V zákoně nám Mojžíš přikázal takové kamenovat. Co říkáš ty?“ Tou otázkou ho zkoušeli, aby ho mohli obžalovat. Ježíš se sklonil a psal prstem po zemi. Když však na něj nepřestávali naléhat, zvedl se a řekl: „Kdo z vás je bez hříchu, první hoď na ni kamenem!“ A opět se sklonil a psal po zemi. Když to uslyšeli, zahánbení ve svém svědomí vytráceli se jeden po druhém, starší nejprve, až tam zůstal sám s tou ženou, která stála před ním. Ježíš se zvedl a řekl jí: „Ženo, kde jsou ti, kdo na tebe žalovali? Nikdo tě neodsoudil?“ Ona řekla: „Nikdo, Pane.“ Ježíš jí řekl: „Ani já tě neodsuzuji. Jdi a už nehřeš!“ (Janovo evangelium 8, 3–11)

Ústředním poselstvím evangelia Ježíše Krista je skoncování s veškerými formami nadvlády. Když někteří křesťané zneužívají evangelia k potlačování lidských práv žen či jiných osob, působí to téměř obscénním dojmem. Jejich akcím, jimiž popírají práva a jež šíří s poukazem na idealizované dědictví, nezměnitelnou posvátnou historii a otcovskou péči o nábožensky nevzdělané, je třeba strhnout masku a odhalit jejich pravou tvář, již je pokrytecká politika usilující o zachování a posílení moci těch mužů, kteří ji už mají. Etika Ježíše Krista se hlásí k hodnotám naprosté mezilidské rovnosti. Skoncování s podřízeným postavením žen – a s utiskováním lidí vůbec – je klíčovým krokem k vybudování království Božího jak v nebi, tak i na zemi.

dr. Alison Bodenová, děkanka náboženského života, Princetonská univerzita

Ještě důležitější je nejspíš skutečnost, že ženy cestovaly s Ježíšovou svitkou a že jejich duchovní i finanční příspěvek pro jeho kazatelskou činnost byl akceptován. Je možné, že Ježíšovou nejbližší důvěrníci byla Marie, sestra Marty a Lazara, kterého Ježíš často navštěvoval v Betanii a který patrně věděl, že Ježíš bude ukřižován a vzkříšen. Marie pomazala Ježíšovy nohy vzácným olejem a otřela je svými vlasy několik dní před jeho smrtí. Ježíš tehdy řekl: „Nech ji, uchovala to ke dni mého pohřbu!“ (Janovo evangelium 12, 7). Mezi jeho loajální stoupence patřila také Marie Magdalská, která měla tu čest navštívit prázdný hrob; Ježíš se jí posléze ukázal a instruoval ji, aby všechny ostatní učedníky, kteří se ustrašeně skrývali na tajném místě, informovala o tom, že Spasitel vystoupil z hrobu „k Otci svému i Otci vašemu a k Bohu svému i Bohu vašemu“.

Několik pasáží z Pavlových listů prvotním církvím bylo vytrženo z historického kontextu a přijato jako ukázka Pavlova odklonu od Ježíšova příkladu. Dokazovala se na nich zaujatost vůči ženám, neboť se k ženám mělo přistupovat jako k druhořadým křesťanům. Nemíním zde tvrdit, že tyto ošemetné pasáže jsou chybné nebo že existují rozpory mezi různými pasážemi Bohem vnuknutých slov. Domnívám se však, že je nutné vzít v úvahu místní situaci ve zkoušených sborech prvotní

církve. Pavlovy pokyny, nařízení a směrnice pro popletené, zmatené a neukázněné „bratry a sestry“ je třeba správně vyložit. Pavel nepředkládá žádná trvalá či obecně platná teologická pravidla, když ženy nabádá, aby měly při pobožnosti hlavy zakryté, vlasy ponechaly zapletené, odívaly se skromně a umírněně, nikdy se nezdobily a nikdy během bohoslužeb nemluvily. V listu svému učedníku Timoteovi Pavel zakazuje ženám učit muže, jenže víme, stejně jako to věděl Pavel, že Timotea učila jeho vlastní matka a babička. Obtížně pak lze pochopit, proč je Pavlova blízká přítelkyně Priscilla ctěna jako učitelka Apollona, jednoho z tehdejších velkých evangelistů, který pak dokázal Židy přesvědčit, že Ježíš je oním dlouho očekávaným Mesiášem.

K vyřešení zdánlivého nesouladu mezi Ježíšem a Pavlem odkazují na některé Pavlovy poznámky. V listě Galatským Pavel píše: „Když však přišla víra, nemáme již nad sebou dozorce. Vy všichni jste přece skrze víru syny Božími v Kristu Ježíši. Neboť vy všichni, kteří jste byli pokřtěni v Krista, jste také Krista oblékli. Není už rozdíl mezi židem a pohanem, otrokem a svobodným, mužem a ženou“ (Galatským 3, 25–28). V listě Římanům Pavel poděkoval osmadvaceti významným vůdcům prvotních církví, v jejichž řadách bylo nejméně deset žen: „Doporučuji vám naši sestru Foibé, diákonku církve v Kenchrejích... Pozdravujte Priscillu a Akvilu, mé spolupracovníky v díle Krista Ježíše... Pozdravujte Marii; tolik se pro vás napracovala! ... Pozdravujte Andronika a Junii, původem Židy jako já a kdysi spoluvězně, apoštoly, kteří se těší zvláštní vážnosti a uvěřili v Krista dříve než já... Pozdravujte Filologa a Julii, Nerea a jeho sestru, Olympia a všechny věřící, kteří jsou s nimi“ (Římanům 16). Považuji za nemyslitelné, aby Pavel děkoval a povzbuzoval inspirované ženy, jež se zařadily mezi úspěšné diákonky, apoštoly, kazatele a svaté, a přesto byl citován mužskými šovinisty jako biblický pramen, podle něhož ženy nejsou hodné Božího povolání sloužit druhým ve jménu Krista. Pavel se podle mě nezpronevěřil Ježíšovu učení, podle něhož je třeba nakládat se ženami jako s bytostmi, jež mají stejné právo sloužit Bohu. Zbožní křesťané mohou dospět k různým závěrům ohledně otázky, jak tuto debatu řeší Písmo. Otázka nicméně zní: chceme se my, evangelikální věřící v Kris-

ta, odvrátit od Jeho příkladu a vyloučit ze svých řad ohromné zástupy potenciálních partnerek, jež jsou stejně zbožné a uslyšely Boží výzvu?

Argument, jímž se ospravedlňuje mužská nadvláda, je do značné míry založen na dvou pasážích knihy Genesis, v nichž se popisuje Boží stvoření lidských bytostí a jež mohou vyznívat poněkud rozporuplně. Nastal šestý den stvoření a v knize Genesis (1, 26–27) se citují Boží slova: „Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby. Ať lidé panují nad mořskými rybami a nad nebeským ptactvem, nad zvířaty a nad celou zemí i nad každým plazem plazícím se po zemi. Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.“ Ve druhé kapitole knihy Genesis Bůh nejprve stvoří muže a teprve poté usoudí, že muž bude potřebovat partnerku. „I uvedl Hospodin Bůh na člověka mrákotu, až usnul. Vzal jedno z jeho žebber a uzavřel to místo masem. A Hospodin Bůh utvořil z žebra, které vzal z člověka, ženu a přivedl ji k němu. Člověk zvolal: ‚Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla! Ať muženou se nazývá, vždyť z muže vzata jest.‘ Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.“ Obě pasáže zdůrazňují vzájemnou rovnocennost muže a ženy, a přesto mnozí křesťané a židovští fundamentalisté používají druhou pasáž jako základ pro svoje přesvědčení o nadřazenosti mužů, neboť muž byl stvořen jako první. Toto přesvědčení je pak doplněno obviněním, že za „prvotní hřích“ by měla být hnána k zodpovědnosti výhradně Eva, protože přijala od hada zakázané ovoce, ochutnala a podala ho i Adamovi.

Podle mého názoru je třeba brát seriózněji v úvahu strategii přijatou raně křesťanskou církví poté, co Ježíš Kristus vystoupil, objasnil smysl pradávných náboženských textů a z osobnějšiho hlediska i pravou podstatu Boha, představující kombinaci spravedlnosti, milosrdenství, odpuštění a lásky. Otázka patriarchálního zřízení je pak zodpovězena docela jasně v prvním listu sv. Pavla Korintským (11, 11–12): „V Kristu ovšem není žena bez muže ani muž bez ženy, vždyť jako je žena z muže, tak i muž skrze ženu – všecko pak je z Boha.“

O těchto otázkách nemusíme vést spory. Je v lidské přirozenosti přistupovat k nim v rámci hledání nejvhodnějšího významu selektivně a subjektivně a pečlivě si mezi oněmi zhruba 31 tisíci verši moderní křesťanské

Bible vybrat. Pokud chtějí muži s velkou náboženskou autoritou zůstat u moci, mohou si vybrat pasáž, které dávají přednost.

Ironií zůstává, že v současné době, kdy jsou ženy vítány v předních funkcích všech hlavních profesí a jiných společenských aktivit, jsou zároveň zbavovány práva sloužit Ježíši Kristovi na vedoucích místech, jež zastávaly nejen během Jeho kazatelské činnosti, ale i během celých tří staletí raných křesťanských církví. Toto vytrvalé náboženské zatlačování žen do podřízených či nekvalifikovaných funkcí nevyhnutelně vyústilo v rámci světové sekulární obce v popírání rovnoprávnosti, kterou ženám zaručuje Všeobecná deklarace lidských práv.

Je pravděpodobné, že křesťané a lidé ostatních vyznání, reprezentující nejryzejší a nejobdivuhodnější hodnoty toho kterého náboženského přesvědčení, jsou právě ti, kteří zasvětili život službě lidem nejpotřebnějším. Když jsme navštěvovali nejdlehlější africké vesnice ve snaze zastavit či vymýtit onemocnění, jež nejvíce sužují tamní populace, často jsme byli svědky, že nejnutnější lékařskou pomoc zajišťují komunitám islámští mulláhové, křesťanští kněží i jiní duchovní vůdci. Nemají ani lékařské vzdělání, ani moderní vybavení, a přesto řeší případy onemocnění AIDS, postupující slepoty, červů v těle či červů vylézajících z těla, nafouklých žaludků a zbrzděného růstu dětí, extrémně zvětšených končetin, otevřených ran a zlomených kostí. Náboženským vůdcům lidé nejvíce důvěřují, protože je tito vůdci nezatěžují matoucími teologickými debatami a považují všechny věřící za sobě rovné a zasluhující požehnání bez ohledu na to, kterou mocnou bytost uctívají. Oddanost těchto vůdců závazku sloužit ostatním je inspirující.

Ve svém inauguračním prezidentském projevu jsem se zavázal šířit po celém světě lidská práva a později jsem použil uvěznění a zavraždění ugandských občanů prezidentem Idi Aminem jako odstrašující příklad porušování lidských práv.⁵ Tento diktátor nařídil, aby se všichni Američané

---

5) Idi Amin se stal po úspěšném puči ugandským prezidentem v letech 1971–1979, přezdívalo se mu „řezník z Kampaly“. Mimo jiné proslul tím, že sám sobě udělil titul „Jeho Excelence doživotní prezident, polní maršál Al Hadži doktor Idi Amin Dada, pán všeho tvorstva na souši i ve vodě, vítěz nad britským impériem v celé Africe a Ugandě obzvlášť“. (pozn. překlad.)

v jeho zemi, což bylo asi 240 osob, shromáždili v Entebbe, kde jim hrozil zabitím nebo vyhoštěním. Lámal jsem si hlavu, jak na to reagovat, když tu jsem se dozvěděl, že Idi Amin přijal muslimskou víru a byl hrdý na to, že osobně podnikl pouť do Mekky. Zavola jsem proto králi Saúdské Arábie a požádal jej o pomoc. S úlevou jsem se téměř vzápětí dozvěděl, že Amin dovolil Američanům opustit Ugandu bez újmy. Většina z nich patřila ke křesťanským misionářům, kteří mi zaslali vzkaz, že nikdo z nich nehodlá nabídku přijmout a že bez ohledu na výhrůžky zabitím všichni vytrvají na přidělených postech i se svými rodinami.

Náboženští misionáři plní po mnoho generací roli prostředníků mezi věřícími z blahobytnějších komunit a nešťastníky trpícími hladem, nemocemi a útlakem. Mezi muži a ženami se nedělá rozdíl ani v rámci dobrodinců, ani v rámci těch, kteří z jejich misijní činnosti profitují. Jejich nasazení je neocenitelné, stejně jako pozitivní vliv náboženských organizací, jakými jsou katolická humanitární organizace Catholic Relief Services, nezisková organizace bojující proti hladu a chudobě Heifer International, mezinárodní humanitární organizace International Islamic Charitable Organization se sídlem v Saúdské Arábii a desítky dalších. Náboženské a sekulární organizace zajišťují větší podporu potřebným, než jakou poskytují vlády prostřednictvím státních příspěvků, a spojují finanční pomoc s oddanou službou. V místních komunitách navazují pevná osobní pouta a všimají si zejména utrpení žen a dětí v důsledku zanedbávání a týrání, i když je jejich blahodárná pomoc omezována zákony a náboženskými doktrínami, jež podporují genderovou diskriminaci. V našem malém sboru v Plains jsem členem finančního výboru. Plných deset procent našeho celoročního rozpočtu se vyčleňuje – automaticky a bez diskusí – na práci našich baptistických misionářů v zahraničí. Každoročně navíc vybíráme zvláštní příspěvky pro lidi zajišťující charitativní služby v rámci Spojených států amerických. Kromě osobních služeb tisíců misionářů přispívají každoročně náboženské organizace ve Spojených státech amerických více než osmi miliardami dolarů na dobročinné projekty v zámoří.

Během roku, kdy jsem kandidoval na prezidenta, se z našeho místního sboru dobrovolně přihlásili do misijní činnosti v zahraničí Jerome a Joanne

Ethridgovi. Po intenzivním kurzu francouzštiny byli přiděleni do Toga, malé země v západní Africe. Jerome původně pracoval na polích jedné zemědělské experimentální stanice poblíž Plains, a ani on, ani Joanne do té doby nevystoupili před posluchači jako učitelé náboženství, takže šíření evangelia ve třetině Toga byl pro ně nemalý úkol. Přidělená oblast se nacházela severovýchodně od řeky, kterou bylo v dlouhém období dešťů téměř nemožné překonat. Místo kázání se Ethridgovi rozhodli zjistit, co lidé v zemi nejvíce potřebují, a pokusit se jejich potřebám vyhovět.

Joanne se okamžitě začala učit eveštině (místnímu jazyku ife' čili ewe), a záhy již učila místní ženy číst a psát. Zároveň začala spolupracovat s odborníky na biblistiku, překládajícími do tohoto jazyka Nový zákon. Během putování od vesnice k vesnici si Ethridgovi všimli, že zásobu čisté pitné vody má jen hrstka místních a ostatní jsou závislí na nádržích se stagnující vodou, jež se naplňují v období dešťů a pak postupně vysychají a po zbytek roku se stávají zdrojem nejrůznějších onemocnění šířených po požití zahnívající vody. Severokarolínští baptisté darovali vrtací zařízení pro hloubení studní, a tak se Jerome vypravil do každé vesnice a s pomocí místních lidí navrtal vodonosné vrstvy a instaloval pumpy. Byla to zdoluhavá práce, a Joanne proto obvykle chodila do příslušných vesnic v předstihu, aby vesničany připravila na Jeromeho příchod a poučila vesničanky o základech zdravotní péče. Ethridgovi jednoduše vysvětlovali, že tyto služby vykonávají jménem Ježíše Krista. Jakmile získali dostatek konvertitů, pomáhali vesničanům s organizací místních církevních kongregací. Jerome se mi svěřil, že jedním z nejdůležitějších problémů bylo přimět muže jednat se ženami jako se sobě rovnými, nenutit je nosit pokrývku hlavy, umožnit jim hovořit během bohoslužeb a učit nové víře hochy a dívky zároveň.

Po několika letech práce a zavedení čerstvé a zdravé vody do více než osmdesáti vesnic se Ethridgovi rozhodli vybudovat most přes neregulovanou řeku. Poslali vrtané zařízení misionářům do sousední Ghany, zatímco baptisté ve Spojených státech amerických souhlasili, že jim dodají ocelové výztuže a cement pro stavbu mostu. Nikdo z nich nic podobného nikdy nestavěl, ale s pomocí dobrovolníků se do projektu pustili. S Rosalynn jsem

je navštívil při jedné z cest do této oblasti krátce poté, co most dokončili. Dříve odříznutí lidé ho nyní hojně využívali, neboť už mohli do zbytku země v kterémkoli ročním období. Když Jerome a Joanne po třídvaceti letech opouštěli Togo, zanechali v regionu svého působení přes pět tisícovek nových křesťanů a osmdesát sborů, z nichž každý disponoval svým vlastním kazatelem. Po Ježíšově vzoru jednali muži a ženy v Jeho službách jako rovnoprávné bytosti.

Navzdory značně rozdílným názorům na ženy v roli náboženských vůdců se věřící stali pro zmírňování bezdůvodné nouze a utrpení žen a dívek největším zdrojem spravedlnosti, dobročinnosti a dobré vůle. Platí to pro papeže, imámy, biskupy, kněze, mulláhy i tradiční vůdce a jejich stoupence, řídící se inspirací a ideály vyšší autority.

S principem jednat s druhými tak, jak bychom chtěli, aby se jednalo s námi, souhlasí nejméně dvanáct světových náboženství. Pojem „druzí“ přesahuje genderové, rasové a třídní kategorie, sexuální orientaci či kastu. Ať už je tímto „druhým“ kdokoli, mělo by se s ním či s ní jednat s důstojností, laskavostí, láskou a úctou. Krásně to vystihuje náboženský a etický ideál ve spiritualitě afrického společenství, nazývaný „ubuntu“ a vyjádřitelný slovy: „Jsem, protože jste vy, a uzhledem k tomu, že jsme my, jsem i já.“ Je to mandát založený na skutečnosti, že jsme všichni v rámci stvoření propojení a vzájemně provázání. Bolest způsobenou jednomu z nás proto sdílíme všichni.

Fulata Mojová, výkonná ředitelka programu Ženy v církvi ve společnosti Světové rady církví

Plná vězení a legální zabíjení

Jako guvernér jsem začal zřetelněji vnímat, jak se v důsledku tichého souhlasu s předsudky, diskriminací a nespravedlností vytvářejí ve společnosti a kultuře všudypřítomné tendence ke schvalování násilí a týrání, jimiž nepoměrně více trpí ženy a ti, kteří se nemohou bránit. Tato újma se znásobuje, když se nadvláda mocných spojí s formou náboženského přesvědčení, v níž se jedna skupina lidí povyšuje nad jinou skupinu.

Když se naše rodina přestěhovala do guvernérského sídla, shledali jsme, že všichni sloužící jsou ženy černé pleti, patřící mezi důvěryhodné chovanky ženské věznice. Zároveň jsme se dozvěděli, jak se s nimi ve vězení nespravedlivě nakládalo. Jedna z kuchařek nás poprosila o půjčku 250 dolarů a ukázala mi dopis, z něhož vysvítalo, že na základě zaplacení této částky místnímu soudu v jejím rodném městě může být propuštěna. Její případ jsem prošetřil a zjistil jsem, že manžel této ženy byl násilnický opilec, který chodil domů jen jednou měsíčně, když jeho žena, zaměstnaná jako zdravotní sestra s registrací, brala výplatu. Pokaždé ji zbil a sebral jí téměř všechny peníze. Jednoho dne se mu vzepřela a zabila ho řeznickým nožem. Přes polehčující okolnosti byla odsouzena k odnětí svobody, dokud nezaplatí 750 dolarů. Jako vězeňkyně si dokázala za čtyři roky vydělat jen 500 dolarů. Intervenoval jsem u vrchního státního zástupce. Během pár dnů byla žena propuštěna na svobodu.

Když jsme s Rosalynn byli na dovolené na ostrově Cumberland u pobřeží státu Georgia, setkali jsme se s ženou popisující případ své mat-

ky, která si vypůjčila 225 dolarů, aby zaplatila kauci za syna obviněného ze spáchání drobného deliktu. Matka byla negramotná a podepsala se značkou pod prohlášení, o němž si myslela, že se jím za syna zaručuje svými pěti akry půdy. Když přišla splatit dluh, dozvěděla se, že podepsala smluvní závazek na prodej půdy. Zašel jsem do správní a soudní budovy v Camden County a zjistil jsem, že je její příběh pravdivý, ale vzhledem k tomu, že probíhalo soudní řízení, nesměl jsem do kauzy jako guvernér zasahovat. Nejvyšší soud státu Georgia posléze rozhodl v neprospěch ženy a ta o svoji nemovitost přišla.

Jiný případ se týkal mladé Mary Fitzpatrickové, která navštěvovala svého přítele v malém městě Lumpkin v Georgii. Muž byl zabit při přestřelce, a vzhledem k tomu, že jediným návštěvníkem městečka v té době byla právě tato mladá žena, Mary obvinili a uvěznil. S přiděleným obhájcem se setkala teprve při vstupu do soudní síně a advokát jí poradil, že pokud chce vyvázat s mírným trestem, musí se přiznat. Když tak učinila, dostala doživotní trest. Během čtyř let, jež s námi strávila v guvernérově sídle, Mary prokázala při plnění povinností mimořádný talent, a když jsem byl zvolen prezidentem, získal jsem svolení zaručit se za její podmíněčné propuštění (a vyšetřování na svobodě) a vzít ji s námi do Bílého domu. Mezitím se soudce z Lumpkinu stal členem Nejvyššího soudu v Georgii a souhlasil s tím, aby se případ znovu otevřel. Mary svou nevinu dokázala a byla v plném rozsahu omilostněna.

Začal jsem navštěvovat státní věznic a odhalil jsem příšerné případy diskriminace chudých, duševně postižených a lidí černé pleti. Někteří z nich byli vězněni řadu let na samotce. Jmenoval jsem proto do funkce ředitele státních věznic v Georgii profesionálního kriminologa Ellise C. MacDougalla a inicioval jsem důkladné přezkoumání a přehodnocení celkového přístupu. Pod vedením ředitele MacDougalla jsem prozkoumal možnosti snížení počtu vězněných občanů. Nechali jsme odsouzené osoby důkladně vyšetřit po tělesné i duševní stránce, zjistit jejich dosavadní zkušenosti a vrozené schopnosti a vypracovat nejvhodnější vzdělávací a školicí programy, jež by je připravovaly na produktivní život. Zatímco se vězňům blížil okamžik propuštění, pracovali jsme na programech před-

časného propouštění z vězení a zařazování vězňů do práce mimo střežený areál věznice. Získal jsem velké týmy probačních úředníků z členů nejrušnějších klubů humanitárních služeb, jako jsou Lions, Kiwanis či Rotary. Tito dobrovolníci strávili pár dní v Atlantě se mnou a ředitelem věznic a prodělali intenzivní školicí kurzy. Každý z nich se zavázal převzít osobní zodpovědnost za jednoho podmíněčně propuštěného vězně; před jeho propuštěním navštívili vězňovu rodinu a slíbili, že svému svěřenci najdou nebo mu zajistí práci na plný úvazek. Tito dobrovolníci samozřejmě úzce spolupracovali s profesionálními probačními úředníky.

Podobné snahy vyvíjeli i ostatní vysocí představitelé států federace. Během výročních konferencí jsme jako guvernéri jednotlivých států sdíleli zkušenosti a soutěžili jsme, komu se podaří nejvíce zredukovat počty vězněné populace. Na setkání bývalých guvernérů státu Georgia v roce 1995 se Rosalynn zeptala jednoho z posledních guvernérů, jakého největšího úspěchu v úřadě dosáhl. Odpověděl: „Postavili jsme tolik vězeňských cel, že by pokryly trasu ze státního kapitulu do mého rodného města.“ Výstavba a provozování místních a státních věznic představují významný ekonomický přínos zejména v odlehlých venkovských oblastech, kde jsou jiná hospodářská odvětví vzácná.

Mezi vůdci společnosti, autory a vykonavateli trestního práva a lidmi, kteří často zbytečně plní věznice, nevyhnutelně zeje propast. V jejím kumulativním důsledku se odstraňují bariéry chránící před diskriminací a násilím, jimiž trpí rasové menšiny, ženy, duševně postižení a další bezbranní a zranitelní lidé. My privilegovanější se sice nesnažíme úmyslně rozšiřovat své výhodnější společenské postavení na úkor druhých, ale jen zřídka máme chuť se tímto problémem zabývat či se angažovat v jeho řešení. Vznesené závazky dodržovat mír a lidská práva jsou zapomenuty, jakmile si svoje výsady rozumově zdůvodníme a přijmeme je. Vězeňský systém je jen jedním z křiklavých příkladů.

V oněch 70. letech byl ve výkonu trestu odnětí svobody jen jeden z tisíce Američanů, ale od té doby se náš národní zájem zaměřoval stále více na tresty než na rehabilitaci. Během posledních tří desetiletí se důraz na rehabilitaci, pracovní školení a obnovu občanských práv poté, co odsou-

zený splatil společnosti svůj dluh, čím dál častěji soustřeďoval na vězňené lidi usvědčených z užívání drog a jiných nenásilných činů. Dnes sedí ve federálních, státních a místních věznicích více než čtyřnásobek Američanů ve srovnání s dobou, kdy jsem odcházel z prezidentského úřadu. Počet vězňených černých žen dokonce vzrostl o 800 %! Praxe navyšovat četnost trestů odnětí svobody přináší vedlejší důsledek v podobě enormní finanční zátěže pro daňové poplatníky, a to na úkor vzdělávání a ostatních prospěšných programů. Náklady na trestní stíhání a popravu zločinců jsou astronomické. Jen samotná Kalifornie utratila od roku 1973 v hrdelních kauzách, jež vedly ke třinácti popravám, přibližně 4 miliardy dolarů; usmrtení jednoho vězně si vyžádalo výdaje zhruba 307 milionů dolarů.

Počet násilných zločinů nevzrostl, a přesto mají Spojené státy americké nejvyšší míru uložených trestů odnětí svobody na světě – koncem roku 2010 sedělo ve vězení podle statistiky více než 7,43 dospělých osob z 1000. Občané USA tvoří jen 4,5 % celkové světové populace, ale 22 % světové vězňené populace. Mnozí z těchto vězňů, z nichž někteří si již odpykávají doživotní tresty odnětí svobody, nebyli nikdy usvědčeni z násilných činů, pouze z činů souvisejících tím či oním způsobem s drogami. Americká unie občanských svobod uvedla v listopadu 2013, že ve federálních a státních věznicích sedí 3278 osob odsouzených na doživotí bez možnosti podmínečného propuštění – aniž by se dopustily násilných činů! Nepřekvapuje, že 65,4 % z nich jsou černé pleti. Na téma drogové závislosti jsem měl v roce 1979 jako prezident velký projev, v němž jsem se dovolával dekriminalizace (ne však legalizace) užívání marihuany. Zdůrazňoval jsem léčbu drogově závislých, kteří se nikdy nezúčastnili distribuce narkotik, odmítal jsem tresty odnětí svobody. V té době byl můj návrh příznivě přijat, jenže jakmile jsem opustil úřad, důraz se z rehabilitace přesunul na tresty odnětí svobody.

Navzdory rychlému šíření trestů odnětí svobody se však dramaticky snižoval počet milostí udělovaných americkými prezidenty. Během čtyř let jsem jako prezident udělil 534 milostí, zatímco Ronald Reagan za osm let působení v úřadu prezidenta 393 milostí, Bill Clinton 396, George W. Bush 189 a Barack Obama během svého prvního období dokonce jen 23.

Jako „jeptiška z autobusu“ jsem vnímala zápas obyčejných lidí. Pochopila jsem, že být pro život, tedy pro-life (a ne pouze pro narození, tedy pro-birth), znamená vytvořit svět, v němž budou zajištěny základní potřeby pro všechny. To je spravedlnost. Vlády jsou zodpovědné za přijetí zákonů, jež lidem zajistí mzdy, z nichž se dá žít, a za záchrannou síť pro ty, kteří propadli popraskaným sítím ekonomiky. Federální i státní politici musejí ve Spojených státech skoncovat s chaosem a přijmout spravedlivé zákony, jež všem lidem zajistí přístup k základním životním potřebám: k potravinám, ke střeše nad hlavou, ke vzdělání, ke zdravotní péči a mzdám, z nichž se dá žít. To jsou programy pro život, pro-life.

sestra Simone Campbellová, vedoucí katolické zájmové skupiny Jeptišky z autobusu

V říjnu roku 2013 uvedla zvláštní zpravodajka OSN pro násilí na ženách Rashida Manjooová, že se výrazně a vůči mužům neúměrně zvýšil počet vězněných žen, a to v globálním měřítku. Uvedla rovněž, že vězeňské podmínky jsou pro ženy ve srovnání s podmínkami vytvářenými pro muže tvrdší. Poukázala na skutečnost, že ženy jsou často odsuzovány k trestům odnětí svobody za zločiny spáchané v důsledku nátlaku ze strany mužů, kteří je ovládají násilím, zejména v souvislosti s nezákonným obchodováním s drogami a jinými kriminálními činnostmi. „Mravnostní zločiny“, například mimomanželský sex, představují další kategorii trestů odnětí svobody, která postihuje ženy, ne však muže. Ženy se navíc musejí podřizovat přísným důkazním procedurám, jež dokonce mohou skončit uvězněním samotných obětí znásilnění. Podmínky ve věznicích jsou pro ženy rovněž tvrdší, protože jim hrozí větší riziko sexuálního napadení. Manjooová také hovořila o problematice malých dětí žijících s matkami ve věznicích, o hlavní úloze žen, již je péče o děti, a o katastrofálních dopadech věznění matek na opuštěné děti.

Zvláštní zpravodajka OSN dále uvedla: „Současná domácí i mezinárodní politika je jednou z hlavních příčin nárůstu trestů odnětí svobody u žen na celém světě... V kontextu nedostatečných finančních zdrojů a s ohle-

dem na skutečnost, že ženy-delikventky představují pro veřejnost hrozbu jen vzácně, je nezbytné, aby Spojené státy v případě žen zvážily alternativy k trestu odnětí svobody.“

Další významnou a mimořádnou reakcí na kriminalitu je ve Spojených státech amerických i jiných zemích trest smrti. Carterovo centrum zaujímá vůči této praxi nesmlouvavý postoj. Zahraničním vůdcům, za jejichž vlády jsou lidé odsuzováni k smrti, posílám často dopisy. Rosalynn a já rovněž intervenujeme u amerických guvernérů a dalších politiků, kteří by mohli prosadit zmírnění tohoto trestu na doživotí.

Když jsem v roce 1972 zastával úřad guvernéra, řešil se před Nejvyšším soudem Spojených států amerických případ *Furman versus Georgia*, kdy soudci uvalili *de facto* moratorium na trest smrti v celých Spojených státech, protože pro uložení takového trestu nebyly k dispozici žádné jasné a konzistentní právní důvody. Důležitá otázka zněla: není trest smrti porušením Ústavy Spojených států amerických, když jeden článek výslovně zakazuje „kruté a neobvyklé“ tresty? Všechny státy federace se novými normami začaly řídit, jenže v roce 1976 Nejvyšší soud povolil obnovení poprav v důsledku rozsudku v případě *Gregg versus Georgia* a podobných případů v ostatních státech. V období, kdy jsem zastával úřad guvernéra a prezidenta, se ve Spojených státech amerických uskutečnily tři státní popravy, jedna v roce 1977 a dvě v roce 1979. Od roku 1980 jich však bylo vykonáno 1359. Je ovšem zajímavé, že federální popravy byly od roku 1976 vykonány jen tři.

Spojené státy americké jsou dnes jedinou zemí jak v rámci NATO, tak v rámci Severní Ameriky, která dosud popravuje své občany. V Evropě a Jižní Americe jsou jedinými takovými výjimkami Bělorusko a Surinam. Listina základních práv Evropské unie výslovně zakazuje trest smrti všem členským zemím. Dokonce i u vysoce konzervativního Nejvyššího soudu Spojených států amerických můžeme pozorovat nadějně známky, že je ovlivnitelný rozhodnutími v jiných západních demokraciích a měnícími se názory americké veřejnosti. V roce 2002 tento soud rozhodl, že „intelektově postižená“ osoba nesmí být popravena, v roce 2005 rozhodl, že trest smrti není dovoleno uložit zločincům mladším osmnácti let, a v roce 2008

byl trest smrti zakázán v případě znásilnění, jež nekončí smrtí. Jednotlivé státy mají naneštěstí stále dovoleno definovat „intelektově postiženou“ osobu po svém a některé z nich, včetně států Georgia a Florida, shledávají, že po právní stránce jsou téměř neschopné zadaná kritéria plnit, takže jsou zabijeni i lidé těžce postižení.

Je zřejmé, že pro zákaz takto brutálního a nenapravitelně neodvolatelného trestu existují pádné důvody etické, finanční i náboženské. Většina Američanů sice zachování trestu smrti podporuje, ale když se má zamyslet nad jeho úplným zrušením, poslední průzkumy nakonec ukazují, že by trest smrti za vraždu zvolilo jen 33 % Američanů, zatímco 61 % by upřednostnilo jinou formu trestu. Největší počet dotazovaných by volil nepodmínečný doživotní trest odnětí svobody plus odškodné pro rodinu oběti. Pouhé 1 % policejních velitelů si myslí, že existence trestu smrti má vliv na snižování počtu násilných činů. Tato změna v postoji veřejnosti má zásluhu na omezování trestu smrti ve státním zákonodárství i u federálních soudů.

Jedním z argumentů, který používají zastánci trestu smrti, je tvrzení, že trest smrti funguje jako silný odstrašující prostředek, který zabraňuje vraždám a dalším násilným činům, jenže důkazy svědčí o opaku. Poslední poprava se v Kanadě konala v roce 1962, jenže v roce 2011 bylo v Kanadě spácháno 598 vražd, zatímco ve Spojených státech amerických 14 610 vražd. Míra trestných činů končících zabitím člověka je ve skutečnosti v USA třikrát vyšší než v kterékoli západoevropské zemi, a přitom v žádné z těchto zemí trest smrti zaveden není. Na jižní státy americké federace připadá více než 80 % vykonaných poprav, ale zároveň je v nich četnost vražd vyšší než kdekoli jinde. Největší frekvenci poprav má Texas. Pokud srovnáme sousední státy, zjistíme, že v Severní Dakotě, Connecticutu a Virginii (kde existuje trest smrti) dochází k více hrdelním zločinům než v sousední Severní Dakotě, Massachusetts a Západní Virginii (kde není trest smrti). Nikdy neexistoval jediný důkaz, že by se zavedením trestu smrti snížil počet hrdelních zločinů nebo naopak že by se zrušením poprav počet hrdelních zločinů zvýšil. Studie uspořádaná na Východokentucké univerzitě profesorem Garym Potterem naopak ukázala, že před popravami, během nich a bezprostředně po nich jsou trestné činy končící zabitím

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.